

ΣΑ ΜΠΟ ΤΑΖ

(4ο, Σεπτέμβρης '92)

τεύχος
αφιερωμένο
σε ένδειξη
αλληλεγγύης
στους κρατούμενους
απεργούς της Ε.Α.Σ.

αντικρατικές ρωγμές στην βιτρίνα της δημοκρατίας τους

Την στιγμή που γράφονται αυτές οι γραμμές (16/9) ο αγώνας των απολυμένων εργατών της ΕΑΣ συνεχίζεται. Παρακάτω ωστόσο δεν θα ασχοληθούμε αποκλειστικά με αυτόν τον αγώνα. Γιατί οι απολυμένοι εργάτες της ΕΑΣ, παρά τις όποιες ιδιαιτερότητές τους, μέσα στην δίμηνη περίπου αγωνιστική τους πορεία μεγύνθησαν δεδομένα, δυναμικές και αντιφάσεις, εξέφρασαν χαρακτηριστικά του σύνολου της τάξης. Και αυτά είναι κυρίως που θέλουμε να εντοπίσουμε μέσα στον αγώνα τους.

Είναι απαραίτητο να επαναλάβουμε κατ' αρχήν μιιά διαπίστωση που είχαμε κάνει πριν ένα περίπου χρόνο, μιιλώντας τότε για τους αγώνες των βιομηχανικών εργατών και εργατριών στις λεγόμενες "προβληματικές":

Η έστω και εμπειρική υπεράσπιση των μισθών και της δουλειάς είναι καταρχήν ανταγωνιστική στα καπιταλιστικά σχέδια. Και είναι ιδιαίτερα σημαντικό το γεγονός ότι αυτή η υπεράσπιση ξετυλίγεται έξω από τα εργοστάσια: η στιγμή κατά την οποία οι εργάτες βγαίνουν στο δρόμο όχι απλά για να διαδηλώσουν αλλά για να τον **καταλάβουν** αποτελεί ποιοτική τούση. Υποδεικνύει με ανταγωνιστικό τρόπο την σχέση ανάμεσα στην συγκεκριμένη κάθε φορά παραγωγή και την συνολική κοινωνική παραγωγή - παραγωγή εξίσου καπιταλιστική στη γε-

νικότητα της όσο και σε κάθε εργοστάσιο. Και είναι εκπληκτικό το πόσο καθαρά ανακαλύπτονται οι στόχοι αυτών των αγώνων: οι δρόμοι... οι νομαρχίες. Στη πρώτη περίπτωση θα μπορούσαμε να μιλήσουμε για σαμποτάζ -σαμποτάζ στην κυκλοφορία, εννοημένη σαν καπιταλιστική κυκλοφορία εμπορευμάτων. Στη δεύτερη περίπτωση θα πρέπει να μιλήσουμε για συμβολική επίθεση στους ίδιους τους θεσμούς της πολιτικής διεύθυνσης...

Μπορούμε να μιλάμε για σαμποτάζ... θα πρέπει να μιλήσουμε για επίθεση... Είναι όμως έτσι τα πράγματα;

Ακριβώς σ' αυτό το σημείο ο εμπειρισμός των εργατικών αγώνων δείχνει ένα όριο, όριο τουλάχιστον όσον αφορά τις πιθανές ερμηνείες των αγώνων: γιατί η αγωνιστική απόδειξη της σχέσης ανάμεσα στην επιμέρους και την συνολική κοινωνική/καπιταλιστική παραγωγή, καθώς και οι υλικές αρθρώσεις αυτής της σχέσης εμφανίζονται σαν μοχλός πίεσης για διάλογο. Αυτό που μπορούμε να θεωρήσουμε "σαμποτάζ" αποδεικνύεται μέθοδος εκβιασμού για να αρχίσει η διαπραγμάτευση, διαπραγμάτευση που η αδιαλλαξία της αναδιάρθρωσης παρουσιάζει σαν αδύνατη. Έτσι η ποιοτική τομή στους αγώνες των εργαζόμενων, ιδιομένη σαν υποκειμενικότητα της εργατικής τάξης, έχει δύο πλευρές:

- από την μιιά, το εμπειρικό "ψηλάφισμα" του κοινωνικού τους ορίζοντα δίνει την ευκαιρία αρνήσεων (που όμως κατανοούνται και οργανώνονται σαν εξτρεμισμός των μορφών αγώνα)... αρνήσεων που "επικοινωνούν" μεταξύ τους (απο την άρνηση της απαξίωσης - στην άρνηση της απρόσκοπτης συγκοινωνίας για τους "άλλους" - πτό πέρα στην άρνηση του "ρεαλισμού" των συνδικαλιστών)... αρνήσεων που επικοινωνούν μεταξύ τους καθώς η ίδια η κρίση αποκαλύπτει την συνάθεια των καπιταλιστικών προσταγών, την πραγματική έκταση της επικράτειας του καπιταλιστικού κόσμου.

- από την άλλη, αυτό το εμπειρικό ψηλάφισμα καθοδηγείται από τις βεβαιότητες και την κληρονομιά του κλασικού συνδικαλισμού, παρότι ακόμα και στις πιο ρεφορμιστικές του εκφάνσεις δεν μπορεί να εγγυηθεί τίποτα. Μόνο που αυτή η αδυναμία δεν είναι πρόβλημα μονάχα για τους γραφειοκράτες, ίσως μάλιστα να είναι το λιγότερο για αυτούς, εφόσον μπορούν (και για όσο καιρό θα μπορούν) να εμφανίζονται σαν λιανέμποροι μιιάς "γενικής πολιτικής υπόσχεσης"... Το πρόβλημα είναι κύρια για τις θεωρούμενες επαναστατικές τάσεις του συνδικαλισμού, μιιάς και δεν μπορούν να ξεφύγουν από το φάλο κύκλο της "αντιπολίτευσης".

Είναι σίγουρα γεγονός: μπροστά στην αδιαλλαξία της καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης ο κλασικός συνδικαλισμός σε όλες τις "αριστερές" ή "αριστεριστικές" αποχρώσεις είναι καταδικασμένος ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ. Όλο και πιο συχνά η καταδίκη του ομολογείται με φράσεις του είδους "τα συνδικάτα πρέπει να κάνουν αγώνα πολιτικό" που αμέσως συμπληρώνεται "να ρίξουμε την κυβέρνηση". Αλλά αν υπάρχει κάποια αλήθεια σαυτές τις διαπιστώσεις/ομολογίες είναι μονάχα στο ότι η υπεράσπιση του μισθού θέτει έμμεσα αλλά καθαρά ζήτημα εξουσίας και μάλιστα πολύ πτό έξω από το εργοστάσιο ή την δημόσια υπηρεσία. Απο εκεί και πέρα το υπονοούμενο της κοινωνικής εξουσίας των εργατών/απεργών όπως αυτή εκδηλώνεται στους δρόμους μετατρέπεται σε υποθήκη πολιτικής εξουσίας εκείνου ή του άλλου πολιτικού κόμματος.

Όμως αυτή η "μετάφραση" δεν είναι απλά η επιβολή της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας πάνω στο εργατικό κίνημα. Είναι μάλλον ένδειξη της πολιτικής του σύνθεσης και μάλιστα σε μιιά φάση αλλαγών...

Σήμερα η διαπίστωση αυτού του *δυσμού* των εργατικών αγώνων θα πρέπει να θεωρηθεί κοινότυπη τουλάχιστον για όσους βλέπουν μακρύτερα από την μύτη τους.

Πράγματι ο αγώνας των απολυμένων εργατών της ΕΑΣ ξεδιπλώθηκε με την μεγαλύτερη καθαρότητα πάνω και στις δύο αυτές "πρακτικές": από την μιιά μεριά με αρκετές δυναμικές αρνήσεις του καπιταλιστικού σχεδίου απαξίωσης/πειθαρχίας" από την άλλη με μιιά ορισκή ελπίδα (και όστερα υποτέλεια) στον κλασικό συνδικαλισμό και τους λιανέμπορους του της "γενικής πολιτικής υπόσχεσης", τύπου Κολλά και σία.

Δεν θα ασχοληθούμε με τα συγκεκριμένα περιστατικά αυτών των παράλληλων κινήσεων, γιατί αυτά είναι και πολλά, και γνωστά. Αντίθετα πρέπει να υπενθυμίσουμε εκείνο που λειτουργεί για ένα διάστημα σαν "σημείο ισορροπίας" ανάμεσα τους: η πρόταση των δημόρχων για δημοτικές επιχειρήσεις (στην ουσία πάντως ιδιωτικού δικαίου) για τις συγκοινωνίες... πρόταση που πολύ πριν απορριφθεί από την κυβέρνηση είχε απορριφθεί από τους ίδιους τους εργαζόμενους... πρόταση που ανασούρηκε για να γίνει η λυδία λίθος του "διαλόγου". Γιατί αυτό ακριβώς, ο "διάλογος" είχε χρησιμοποιηθεί ήδη στο παρελθόν σε άλλες περιπτώσεις σαν ο κωδικός της σύνθεσης των (αναπόφευκτων) δυναμικών αντιπαραθέσεων των εργατών, με την συνδικαλιστική "υπευθυνότητα" και την "δημοκρατική" δεοντολογία.

Φυσικά αυτή η αδιάλλακτη στάση της κυβέρνησης ήταν έκφραση όχι τόσο της ειδικής σημασίας της "ιδιωτικοποίησης" της ΕΑΣ μέσα στην καπιταλιστική αναδιάρθρωση, όσο κυρίως της γενικής τακτικής και των χειρισμών που απαιτούνται για την "ιδιωτικοποίηση" των εργασιακών σχέσεων στο σύνολό τους -κάτι που είναι ο πύλο κρίσιμος όρος της αναδιάρθρωσης. Ήταν λοιπόν η ίδια αδιαλλαξία που συνάντησαν σε όλους τους προηγούμενους αγώνες τους οι εργάτες, ήταν η αδιαλλαξία της αναδιάρθρωσης που πέταξε τον "διδάλογο" στα μούτρα των ζητιάνων διαπραγμάτευσης και νομιμοποίησης -στα μούτρα δημάρχων και Κολλάδων.

Σε αυτό το σημείο ήταν που είχαν τελειώσει όλοι οι προηγούμενοι αγώνες. Σε αυτό το σημείο ήταν αντίθετα που οι απολυμένοι της ΕΑΣ έκαναν ένα (έστω μετέωρο) βήμα πιά περά. Και από εδώ και πέρα, η αδιαλλαξία άλλαξε στην ουσία τους τα χαρακτηριστικά των δύο "πρακτικών" που αναφέραμε πιά πριν -άλλαξε επίσης το είδος της ισοροπίας τους.

Στην πραγματικότητα από αυτό το σημείο και πέρα ο αγώνας των απολυμένων εργατιών της ΕΑΣ έγινε περισσότερο ή λιγότερο συνευθέτη **αγώνας εκδίκησης**. Αλλά είναι εξίσου πραγματικό πως αυτός ο πυρήνας της πιά σωστής ταξικής οπτικής επενδύθηκε άμεσα με έναν "ανώτερο" πολιτικό στόχο: την ανατροπή της κυβέρνησης. Από αυτήν την "αναβαθμισμένη" θέση ο αγώνας της ΕΑΣ μπόρεσε να συνεχίσει και νομιμοποιηθεί σαν η "πρωτοπορεία" ενός πολιτικού, σοσιαλδημοκρατικού ρεύματος.

Υποστηρίζουμε πως αυτή η διπλή τροποποίηση του αγώνα των απολυμένων εργατιών της ΕΑΣ, όχι μόνο δεν θα μπορούσε να ακυρώσει τον δυισμό του "ριζοσπαστικού ρεφορμισμοῦ" που είχε μέχρι εκείνη την στιγμή αυτός ο αγώνας, αλλά αντίθετα θα οδηγούσε αργά ή γρήγορα σε κάποια "αποσύνθεση", και την καταστολή της μιάς πρακτικής από την άλλη. Αυτό αποδεικνύεται από την εξέλιξη της πορείας προς την Θεσσαλονίκη...

Εδώ θα σταθούμε.

Δεν χρειάζεται (ελπίζουμε) να επιχειρηματολογήσουμε για το ότι αυτή η πορεία ήταν ουσία της μια (ήπια ή βίαιη, άλλο θέμα) επέθεση σε έναν κεντρικό θεσμό της καπιταλιστικής αγοράς -και ταυτόχρονα ήταν μιά επέθεση (ήπια ή βίαιη, άλλο θέμα) στην συγκεκριμένη κυβέρνηση. Η σημασία και η προσοχή μας πρέπει να εστιάζει και στα δύο "μέρη", και στο "ταυτόχρονο" -γιατί οποιοδήποτε από τα δύο είχε δηλαδή η επέθεση στην Δ.Ε.Θ. είτε η επέθεση στην κυβέρνηση, θα μπορούσε να γίνει χωριστά, σε διαφορετικούς χώρους και χρόνους, με διαφορετικούς τρόπους. Αρα αυτή η πορεία είχε εξ αρχής στον λογαριασμό της και τις δύο "αναβαθμισμένες" γραμμές: περιείχε με λίγα λόγια και στοιχεία του **αγώνα εκδίκησης** και του (ναρκοθετημένο) ορίζοντα του **αγώνα "να ρίξουμε την κυβέρνηση"**.

Δεν χρειάζεται επίσης να αναλύσουμε την σταθερότητα αυτής της κυβέρνησης: όλο και περισσότεροι καταλαβαίνουν πως πρόκειται απλά για έναν "υπηρεσιακό" τύπο της οικονομικής κυβέρνησης που υφίσταται από το '90 και μετά.

Κατό συνέπεια η πορεία των απολυμένων εργατιών της ΕΑΣ προς την ΔΕΘ δεν ήταν επικίνδυνη επειδή θα μπορούσε να απειλήσει την κυβέρνηση -αυτή στηρίζεται όσο χρειάζεται στο σύνολο των πολιτικών και άλλων οργάνων και θεσμών του αστικού κράτους. Ήταν αντίθετα επικίνδυνη επειδή θα μετέφερε έναν αγώνα εκδίκησης (ήπια [ως σήμερα, βίαια αθρία] στην (συμβολική και ουσιαστική) καρδιά της καπιταλιστικής αγοράς: πρόκειται για αυτό που δηλώθηκε σαν φόβος "αμαύρωσης" της ΔΕΘ... Δικαιολογημένος λοιπόν ο πανικός όλων των "υπευθύνων": αν μη τι άλλο, έχουν μάθει να φοβούνται το μέλλον ακόμα περισσότερο από το παρόν...

Από την μεριά τους οι πάνω από τρεις χιλιάδες απολυμένοι της ΕΑΣ, που παρά την απαγόρευση ξεκίνησαν το πρωί του Σαββάτου για την Θεσσαλονίκη, ήξεραν εμπειρικά έστω, ότι θέλουν να προκαλέσουν. Δεν ήξεραν όμως (ή χειρότερα δεν ήθελαν να ξέρουν) τι και **ποιούς** θα προκαλούσαν. Το έμαθαν στο δρόμο...

Είτοι, στη Λάρισα οι λακέςδες του κοινοβουλευτισμοῦ έκαναν μια πρώτη, αρκετά σύνθετη προσπάθεια να σταματήσουν την πορεία. **Απέτυχαν**. Απέτυχαν, και πρέπει να μνημονεύσουμε αυτήν την αποτυχία σαν μιά πρώτη, έστω και αβέβαιη νίκη της αυτονομίας του εργατικού ανταγωνισμοῦ... Πέτυχαν όμως αργότερα, τριάντα χιλιόμετρα έξω από την Θεσσαλονίκη -γιατί εκεί, καθώς έπαιζαν το τελευταίο τους χαρτί, τα καθάρματα αυτά δεν δίστασαν να χρησιμοποιήσουν και την απειλή βίας απέναντι στους "υποτελείς" τους, απέναντι δηλαδή στους απολυμένους εργάτες και συνάδελφούς τους που διαφωνούσαν...

Έχουμε την άποψη πως εναντίον αυτής της συγκεκριμένης πορείας η αστυνομία ήταν το πιά αδύνατο μέσο. Γιατί η κατασταλτική επιλογή από την μεριά του

κράτους είναι μέρος πιά σύνθετων χειρισμών. Και στην συγκεκριμένη περίπτωση η καταστολή της διαδήλωσης αυτής θα είχε πιά μεγαλύτερο κόστος για το κράτος παρά για τους διαδηλωτές...γιατί υπάρχει μιά έντονη (έστω κιάν είναι βουβή) ένταση μέσα στη κοινωνία, και γιατί το μίσος προς την αστυνομία είναι η πιά πρόχειρη προς το παρόν διέξοδος αυτής της έντασης. Πράγμα που σημαίνει πως η αστυνομία δεν θα είχε απέναντί της μόνο τους τρεις χιλιάδες απολυμένους της ΕΑΣ....

Είτοι στην Λάρισα, εναντίον της πορείας δεν υπήρχαν αστυνομικοί. Υπήρχαν όλα τα υπόλοιπα: εκπρόσωποι των κομμάτων, συνδικαλιστές, και ειδικό του ψυχολογικού πολέμου. Υπήρχε από την μιά μεριά η φημολογία και η τρομοκρατία, από την άλλη ο "υπεύθυνος" κοινοβουλευτικός, θεσμικός, συνδικαλιστικός, δημοσιογραφικός πατερναλισμός.

Και όμως, απέναντι σ' αυτόν τον ιστό της ταξικής κυριαρχίας, απέναντι σ' αυτήν την πανούκλα που μεθοδευμένα επιστρατεύτηκε για να παραλύσει τον **αγώνα εκδίκησης** τους, οι εργάτες της ΕΑΣ (έστω με εμπειρικό τρόπο) γύρισαν την πλάτη...

Κανονικά, αν αυτή η επιλογή ήταν ευτελής συνειδητή, θα έπρεπε να αναγκάσουν όλους αυτούς τους **υπαβόδες να γυρίσουν στην Αθήνα** -θα είχαν απαλλαγεί από την σαβούρα. **Κανονικά**, θα έπρεπε να καταργήσουν επιτόπου (τόσο καθυστερημένα;) τους "εκπροσώπους" τους και να εκλέξουν **απεργιακή επιτροπή της εμπιστοσύνης τους** -θα είχαν απαλλαγεί από τους προβοκάτορες. **Κανονικά** θα έπρεπε να **αναλάβουν την συνέχισή και την εξέλιξη της πορείας τους** οι ίδιοι -θα έβρισκαν έτσι σίγουρα τα περάσματα...

Όμως η επιλογή αυτή δεν ήταν εντελώς συνειδητή. Ήταν μάλλον η συναισθηματική παρά η πολιτική αντίδραση στην τρομοκρατία και στην χειραγώγηση. Είτοι οι λακέςδες υπολόγισαν, και σωστά, πως είχαν μια α-

απεργοσπάστης, ο : πότε "οικογενειάρχης" πότε "νομοταγής" και πότε "εθνικόφρων", ο απεργοσπάστης είναι ένας σιχαμερός προδότης των αγώνων της τάξης: γιατί ποτέ δεν θα παραιτηθεί από τα κέρδη των αγώνων που ο ίδιος προβοκάρει -παραιτείται μόνο από τον κίνδυνο, που τον φορτώνει στους άλλους. Θρασύδειλος και ψευτόμαγκας κλαψουρίζει όταν στριμωχτεί για τις "δυσκολίες" που έχει και για το "δικαίωμα στη δουλειά"... αλλά μόλις βρεθεί στο περιβάλλον του κορδώνεται για την "εξυπνάδα" του -την εξυπνάδα του ρουφιάνου και του εγκάθετου. Τσανακογλύφτης και κουτοπόνηρος διαδίδει πως "υπερασπίζεται" τα συμφέροντά του, ξεχνώντας σκόπιμα πως αν και προηγούμενοι "υπερασπίζονταν" με το ίδιο τρόπο τα συμφέροντά τους, τότε ο ίδιος θα είχε αλυσίδα στο σβέρκο..

ΚΑΝΕΝΑ ΕΛΕΟΣ

κόμα ευκαιρία.

Αλλά η ουσία δεν βρίσκεται κατά την γνώμη μας τόσο στους χειρισμούς των συνδικαλιστών. Βρίσκεται στο γεγονός ότι εκείνη την δεδομένη στιγμή χωρίς άλλη χρονοτριβή, αυτοί οι τριόμιου χιλιάδες εργάτες θα έπρεπε να διαλέξουν συνειδητά μία από τις δύο "γραμμές" του αγώνα τους, "γραμμές" εξίσου δικές τους, η μία όσο η άλλη: ο αγώνας της εκδίκησης θα μπορούσε να οδηγήσει σε κάποια σύγκρουση με την αστυνομία, ή στην αναζήτηση άλλων δρόμων για την Θεσσαλονίκη... Αντίθετα ο αγώνας για την πτώση της κυβέρνησης οδηγούσε σε μία τακτική υποχώρηση, (σύμφωνα άλλωστε και με τις υποδείξεις των "συμμαχων") μπροστά στον ολοφάνερα(;) αποφασισμένο(;) εχθρό...Εν ολίγοις ο δυϊσμός που ο ίδιος ο αγώνας είχε αναβαθμίσει αποκτούσε ένα διαζευκτικό, και έ-ρωτηματικό: αγώνας για την πτώση της κυβέρνησης, ή αγώνας του δικίου μας κόντρα στο κράτος συνολικά;... Οι δύο "γραμμές" χωρίστηκαν, και πριν δοθεί οποιαδήποτε απάντηση από τους ίδιους τους εργάτες, οι μαστροποί επωφελήθηκαν....

Δεν μπορούμε να περιγράψουμε με καλύτερο τρόπο το πραγματικό σημείο ισορροπίας και ανισορροπίας δλο και περισσότερων εργατών και εργατριών σήμερα στην Ελλάδα, παρά μόνο με την λέξη φόβος. Δεν πρόκειται για τον φόβο μπροστά στην αστυνομία. Πρόκειται για τον φόβο της τάξης μπροστά στο ενδεχόμενο της αυτονομίας της, μπροστά στο ενδεχόμενο να πρέπει να αγωνιστεί χωρίς όλους εκείνους που θεωρούσε "συμμαχους", ή "εκπροσώπους" της -και εναντίον τους. Πρόκειται για έναν φόβο πολιτικό, που θα μπορούσε να εννοηθεί σαν έλλειψη οποιασδήποτε εμπειρικής και μνήμης αγώνων που να ήταν ταυτόχρονα εργατικός και όχι στο όνομα της δημοκρατίας. Και σαν τέτοιος καλλιεργείται από το καθεστώς.

Αλλά δεν πρόκειται για μία συνθήκη οριστική. Γιατί οι εργάτες και οι εργατρίες, μέσα από τις τεθλασμένες διαδρομές των αγώνων τους, παράγουν την μνήμη που χρειάζεται (ή μπορεί να χρειαστεί) στο μέλλον η τάξη. Παράγουν τις εμπειρίες που θα αξιοποιηθούν και τα λάθη που θα διορθωθούν από τους επόμενους.

Ετσι ο αγώνας των απολυμένων εργατών της ΕΑΣ είναι για τους υπόλοιπους εμάς πολίτιμος. Γιατί έκαναν εκείνο το βήμα παραπάνω από τους προηγούμενους αγώνες, γιατί μεγάλωσαν χωρίς αναστολές την υποκειμενικότητα της τάξης, και γιατί έσπρωξαν το μαχαίρι προς το κόκκαλο.

Κιαν ακόμα ήταν μονάχα ένας, εκείνος ο άγνωστος εργάτης της ΕΑΣ που είχε την συνείδηση πως "ο αγώνας μας δεν είναι για εμάς" εμείς έτσι κι αλλιώς έχουμε χάσει. Είναι για τους επόμενους..", είχε απόλυτα δικιο. Είναι δικό μας (και δικό μας) καθήκον να μεγαλώσουμε τις ραγμές που ο αγώνας των εργατών της ΕΑΣ δημιούργησε...

Είμαι τελικά ο αφισσοκολλητής εργάτης; (μέρος 2ο)

Η παρακάτω συζήτηση είναι σύνθεση "ιδιωτικών" συζητήσεων που έχουν γίνει κατά καιρούς, με διάφορες αφορμές, σχετικά με το τι (και ποιοί) είναι οι εργάτες σήμερα και ποιοί όχι. Τα ονόματα του διαλόγου είναι φανταστικά -όχι όμως και τα πρόσωπα. Οι απόψεις (και οι αντιθέσεις τους) είναι επίσης κάτι παραπάνω από πραγματικές.

Σ* αυτό το τεύχος δημοσιεύουμε το δεύτερο (και τελευταίο) μέρος της. Το πρώτο είχε δημοσιευτεί στο τεύχος του Ιούλη.

Πέτρος: Εγώ πάντως επιμένω πως το εργάτης δεν στέκει. Γιατί δεν είναι μόνο αυτό που λέτε για τα "μέσα παραγωγής". Είναι πολλές διαφορές ακόμα. Ας πούμε το ωράριο. Η, το άλλο, που στις αφισσοκολλησεις είναι πολύ συνηθισμένο: δεν μπορεί να με ελέγξει ρε παιδί μου! Εγώ μια μέρα πήγα και πήρα τις αφίσσες, και μετά πήγα σπίτι μου και κοιμήθηκα. Τις έβαλα σε μιά άκρη και έριξα έναν δίωρο. Όταν ξύπνησα ήπια έναν καφέ να στρώσει η μάπα μου και πήγα και πληρώθηκα!.

Θανάσης: Τώρα εσύ μιλάς για τις συνθήκες τις δουλειάς. Ωραία, το δέχομαι αυτό που λές ότι δεν μπορεί να σε ελέγξει και σε παίρνει να λουφάρεις. Αλλά τι σημαίνει αυτό;

Πέτρος: Σημαίνει ότι στην τελική είμαι εγώ που εκμεταλλεύομαι το αφεντικό!.

Θανάσης: Σιγά ρέ... "εκμεταλλευτή"! Αυτό που κάνεις είναι απλά ότι προσπαθείς να πάρεις πίσω (έστω και στην ζούλα) ένα μέρος του χρόνου που σου κλέβει το αφεντικό. Αλλά αυτό, που πολύ καλά κάνεις (και κάνουν εκατομμύρια άνθρωποι σε όλο τον κόσμο, με χιλιάδες τρόπους) δεν σημαίνει ότι δεν είσαι εργάτης... το αντίθετο ακριβώς συμβαίνει: σαν εργάτης-που-δεν-γουστάρει-την-δουλειά λουφάρεις.

Πέτρος: Ναι, αλλά εγώ σου λέω πως εκείνη την μέρα δεν κόλλησα ούτε μία αφίσσα, και παρόλα αυτά πληρώθηκα κανονικά.

Μαρία: Εντάξει ρε Πέτρο, είναι η φάση της δουλειάς τέτοια που μπόρεσες μια φορά να τον κοροϊδέψεις εντελώς και πολύ καλά έκανες. Αλλά δεν νομίζω ότι αυτός είναι διατεθειμένος να σε πληρώνει για να κρατάς τις αφίσσες σπίτι σου. Θέλω να πώ ότι αυτός είναι που σε "πληρώνει" για να σε εκμεταλλεύεται, και συ είσαι που προσπαθείς να τον ξεγελάσεις και να πληρωθείς έχοντας δουλέψει όσο λιγότερο γίνεται. Αλλά εσύ δεν έχεις τίποτα άλλο να "πουλήσεις" για να βγάλεις κάνα φράγκο εκτός από την εργατική σου δύναμη, τον χρόνο σου, τέτοια πράγματα.

Θανάσης: Το να λουφάρεις, όταν βέβαια αυτό δεν σημαίνει πως πέφτει περισσότερη δουλειά στον διπλανό σου εργάτη, είναι η πιο αυθεντικά εργατική αντίσταση στα αφεντικά. Ολόκληρη η ιστορία της εξαναγκαστικής δουλειάς είναι στην πραγματικότητα μια ιστορία τέτοιας αντίστασης από την μιά μεριά, από την μεριά των εργατών δηλαδή, και μιά ιστορία διαρκούς ανανέωσης των τρόπων επιτήρησης των εργατών, από την μεριά των αφεντικών. Εγώ νομίζω πως η λούφα είναι το πρώτο σαμποτάζ που μπορεί να κάνει ένας εργάτης στο αφεντικό του...

Κώστας: Δεν είναι πάντως μόνο αυτό που λέει ο Πέτρος. Είναι και τα ωράρια. Νομίζω πως το να δουλεύω τρεις ή τέσσερις ώρες την ημέρα, και μάλιστα όχι κάθε μέρα, δεν είναι και πολύ εργατικό. Γιατί εντάξει θα μπορούσα να δουλεύω και περισσότερο, αλλά δεν γουστάρω. Δεν γουστάρω να δουλεύω σαν μαλάκας για να μαζέψω λεφτά να πάω ύστερα να αγοράσω τα σκατά που μου πουλάνε, βίντεα, τηλεοράσεις, αυτοκίνητα, έπιπλα. Μη μου πείτε τώρα τίποτα, γιατί ο πατέρας μου εργάτης ήτανε και έφαγε όλη του την ζωή να δουλεύει για να αγοράσει όλες αυτές τις μαλακίες, και να κάθεται σα κόπανος μπροστά στην τηλεόραση να βλέπει την ζωή που δεν έζησε.

Μαρία: Συμφωνώ με αυτά που λές, αλλά κοιτά τώρα και την άλλη μεριά. Δηλαδή υπάρχουνε πολλές δουλειές που οι λίγες ώρες δουλειάς είναι ο κανόνας. Εμείς φυσικά προτιμάμε αυτές τις δουλειές από την κάρτα και το οκτώωρο, είτε στο εργοστάσιο είτε στην δημόσια υπηρεσία. Αλλά αν μιλάμε για την θέση μας, δεν αλλάζουν πολλά πράγματα.

Τώρα το ότι είμαστε διαφορετικοί από τους πατεράδες μας σε πολλά πράγματα είναι αλήθεια, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι δεν είμαστε εργάτες. Η αλήθεια είναι ότι και αυτοί, σαν εργάτες, ήθελαν μιά "άλλη" ζωή, μιά "καλύτερη" ζωή, που την κέρδισαν τελικά, για να αποδειχθεί πως κέρδισαν μιά μεγαλύτερη δουλιά, στον καταναλωτισμό και στον μικροαστισμό. Η αλήθεια είναι ακόμα ότι και μείς, σαν εργάτες, μισούμε αυτήν την ζωή, και θέλουμε μιά "άλλη". Και μπορεί να μην την βλέπουμε στη τηλεόραση, αλλά αλλά να την "βλέπουμε" στα πάκια ή δε ξέρω που αλλού. Ε, θα είμαστε πιο χάρη μέχρι να αποδειχθεί ότι κερδίσαμε και μείς μιά "άλλη" δουλιά.

Εκτός αν εννοείς ότι ο πατέρας σου είναι μαλάκας επειδή βλέπει τον κόσμο απο τηντηλεόραση ενώ θα έπρεπε να τον αγοράσει...οπότε θα ήσουν και συ ο γιός του λάτση...

Κώστας: Δεν νομίζω ότι κατάλαβες τι λέω. Εγώ λέω πως δεν μπορείς να απομονώσεις την θέση κάποιου στη δουλειά από τη θέση του και τις απόψεις του την υπόλοιπη μέρα και νύχτα.

Μαρία: Μπράβο... Αυτό που λές μου φαίνεται πολύ σωστό. Αλλά ισχύει και το ανάποδο, εντάξει; Δεν μπορούμε να απομονώσουμε την υπόλοιπη μέρα και νύχτα από τις ώρες της δουλειάς. Γιατί άμα δεν δουλεύεις κώστα άμα δεν είσαι αναγκασμένος να δουλεύεις, τότε πάει να πεί πως κάποιος άλλος (μαλάκας ξεμαλάκας) σε ταΐζει. Οπότε βέβαια μπορείς να έχεις πολύ γαμάω απόψεις, αλλά όλα στηρίζονται στο ότι είσαι "υιός", "κόρη", "γκόμενος", "γκόμενα" ή δεν ξέρω τι άλλο παρασιτικό υπάρχει. Ε, λοιπόν τις απόψεις της "υπόλοιπης μέρας και νύχτας" τις χέζω όταν είναι εκ του ασφαλούς και τζάμπα.

Από την άλλη μεριά, όταν λέω "ναι είμαι εργάτρια" δεν ταυτίζομαι με τον πατέρα σου ή τον πατέρα μου στις ιδέες, στις απόψεις, στα γούστα, στην ηθική τους αν θές. Γιατί το "εργάτης" δεν σημαίνει από χέρι ούτε κάτι καλό, ούτε κάτι κακό. Σημαίνει μιά θέση. Από κεί και πέρα υπάρχουν χιλιάδες εργάτες και εργάτριες, με χιλιάδες διαφορές μεταξύ τους "την υπόλοιπη μέρα και νύχτα".

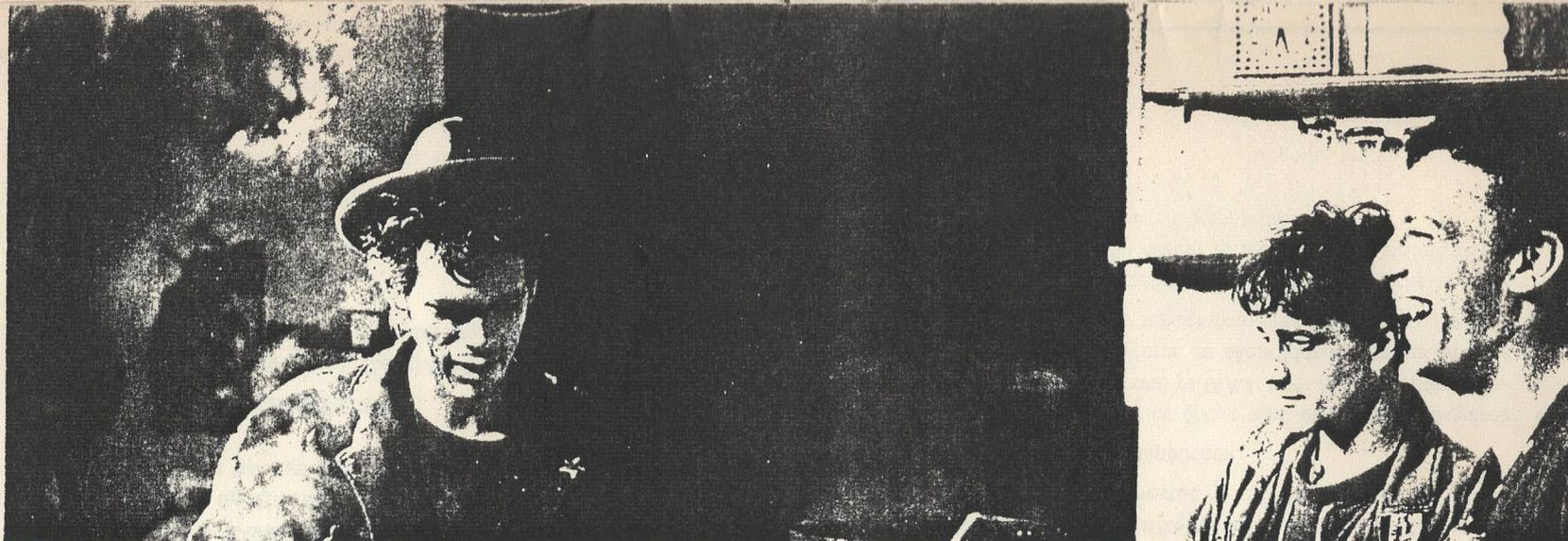
Κώστας: Εντάξει το ξέρω αυτό. Αλλά αν μαζέψω ένα-ένα τα δεδομένα είτε αφορούν την δουλειά είτε αφορούν το έξω από την δουλειά, δεν βρίσκω κανένα κοινό με αυτό που εννοώ εγώ "εργάτης".

Θανάσης: Ε, ρε κώστα σε αυτό φταίει το τι εννοείς τελικά. Αν με το εργάτης εννοείς χιλιάδες αντίγραφα του πατέρα σου, ή χιλιάδες αντίγραφα των εσακτζήδων και των πασοκτζήδων που μας την πέφτουν επειδή είμαστε "προβοκάτορες", έ τότε καλά κάνεις και δεν βρίσκεις κοινό μαζί τους. Αλλά αν το τραβήξεις αυτό στα όρια του, τότε πρέπει να πείς πως δεν είμαστε καν "άνθρωποι"...

Λοιπόν, το ότι ο καπιταλισμός καταφέρνει και αφομοιώνει τους εργάτες, μερικούς εργάτες, την πλειοψηφία των εργατών αν θέλεις, που μας οδηγεί; Αν μας οδηγεί στο σημείο όχι μόνο να αρνούμαστε πως είμαστε εργάτες (εχθροί των αφεντικών από θέση) αλλά και να θαυμάζουμε τα αφεντικά, αν μας οδηγεί στο σημείο αντί να λέμε κρεμάλα στα αφεντικά να λέμε οι εργάτες είναι μαλάκες, τότε είμαστε πολύ χειρότεροι, όχι μόνο από τους πατεράδες μας, αλλά και από τους πιο αλλοτριωμένους τηλεθεατές.

Μαρία: Εγώ ξέρω ανθρώπους που είναι είκοσι χρόνια μπροστά στην ίδια μηχανή, και αρνούνται πως είναι εργάτες. Νομίζουν ότι είναι συνεταίροι του αφεντικού τους. Μιλάνε για την επιχείρηση σε πρώτο πληθυντικό και βέβαια δεν έχουν κάνει στην ζωή τους ούτε μιά ώρα απεργία. Αλλά βέβαια είναι εργάτες -μόνο που νομίζουν πως κάποια μέρα θα ρθεί μια πριγκίπισσα (μπορεί να είναι το λόττο) να τους φιλήσει στο στόμα και να λυθούν τα μάγια. Είναι και αυτό ένας τρόπος να αρνείσαι την "θέση" σου...μόνο που είναι ο χειρότερος και ο πιο ενταγμένος στο σύστημα τρόπος, γιατί στην ουσία θαυμάζεις το αφεντικό σου -δεν το μισείς.

Πέτρος: Τελικά όμως με έχετε μεπρδέψει. Αυτό το "εργάτης" από που βγαίνει; Είναι μια αντικειμενική κατάσταση-

ση ή είναι ότι καταλαβαίνει ο καθένας; Γιατί αν είναι το δεύτερο, τότε δεν έχει νόημα να συζητάμε. Αν πάλι είναι το πρώτο, πως γίνεται και τόσοι πολλοί δεν το καταλαβαίνουν; Δηλαδή είναι θέμα ψησί-
τος;

Μαρία: Ωω.. Τώρα άνοιξες μεγάλο λογαριασμό.. Εγώ πάντως όσους λένε το γραφείο "μας", το εργοστάσιο "μας", και τα παρόμοια, τους βλέπω όχι μόνο ψημμένους αλλά και φαγωμένους. Κάτι κόκκαλα έχουν μείνει...

Θανάσης: Πολύ δύσκολο αυτό που ρωτάς. Εγώ νομίζω πως σε όλα τα πράγματα υπάρχουν μαζί μια αντικειμενική και μιά υποκειμενική πλευρά που επικοινωνούν. Δηλαδή εσύ λές για παράδειγμα "είμαι ένας ορκισμένος ε-
χθρός του κράτους". Και έρχεται το κράτος και σου λέει "αντε πηγαίνε πιά κει ρε μαλάκα". Τί είναι αντικειμενικό και τί όχι; Εσύ μπορεί να είσαι πραγματικά επικίνδυνος, μπορεί όμως να είσαι και ένας
καραγκιοζης. Το κράτος από την άλλη μπορεί να σε υποτιμάει ή απλώς να σε έχει χεσμένο, γιατί είσαι
μόνος σου, οπότε σιγά τον κίνδυνο.

Τι θέλω να πώ; Όπως και πολλά πράγματα το "εργάτης" είναι θέμα συνείδησης. Και συνείδηση είναι ο
τρόπος που το "αντικειμενικό" χώνεται στο "υποκειμενικό", το "υποκειμενικό" χώνεται στο "αντικειμε-
νικό"... χαμός δηλαδή αν προσπαθείς να το περιγράψεις με λόγια, αλλά καθόλου χαμός αν το καταλάβεις.
Πολύ απλά ούτε σύ ούτε εγώ καθόμαστε να φάμε ότι μας σερβίρουν για "αντικειμενικό"

Πέτρος: Αυτό δεν οδηγεί στο ψήσιμο τελικά;

Θανάσης: Όχι, δεν οδηγεί στο ψήσιμο, αλλά ούτε οδηγεί στην σιωπή, στο "ο καθένας το τομάρι του". Δρώ σύμφω-
να και με την συνείδησή μου, όσο μπορώ, που σημαίνει ότι κόντρα σε διάφορες καπιταλιστικές "αντι-
κειμενικότητες" δρώ υποκειμενικά. Ταυτόχρονα όμως, καθώς δρώ, μπαίνω στον ορίζοντα των δικών σου
παρατηρήσεων της "αντικειμενικότητας", υποκειμενικών στον ένα ή στον άλλο βαθμό. Μπορεί να κοντρα-
ριστούμε, μπορεί να συμφωνήσουμε, μπορεί να αδιαφορήσουμε ό ένας για τον άλλο.

Για να το πω αλλιώς: εσύ λές ότι δεν είσαι εργάτης. Δεν είμαι καθόλου σίγουρος οτι μπορώ να σε πεί-
σω για το αντίθετο -όσο πιά κατηγορηματικός είσαι τόσο πιά απίθανο είναι. Είμαι όμως εντελώς σίγου-
ρος πως όταν σε δώ αύριο να τρέχεις στο δρόμο πάνω στο παπί, κουβαλώντας ταινίες αποκλείεται να πώ
"να ένα ζαρκάδι"...ότι και να λές εσύ...

ΑΝΟΙΚΤΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΒΑΡΔΗ ΤΣΟΥΡΗ ΑΠΟ ΤΙΣ ΦΥΛΑΚΕΣ ΧΑΝΙΩΝ

**ΜΠΑΙΝΕΙ ΚΑΝΕΙΣ ΣΤΗ ΦΥΛΑΚΗ
ΓΙΑ ΜΙΑ ΑΙΤΙΑ ΠΑΝΤΑ
ΜΑ ΜΠΑΙΝΕΙ ΚΑΙ ΚΑΜΜΙΑ ΦΟΡΑ
ΚΑΙ ΔΕΝ ΚΑΤΕΕΙ ΓΙΑΝΤΑ**
(Παλιά μαντινάδα της φυλακής)

Φυλακίστηκα περίπου επειδή πήρα μέρος στη μεγάλη Χανιώτικη διαδήλωση, ενάντια στη παρουσία Αμερικάνικου στρατού, πηγής υποτέλειας και πολέμου.

Απελευθερώθηκα χάρις στο κύμα συμπάραστασης που ξεσηκώθηκε στα Χανιά.

Βρίσκομαι στις φυλακές πάλι ΓΙΑΤΙ;

1. ΔΙΟΤΙ ΔΕΝ ΣΥΝΕΜΟΡΦΩΘΗΝ ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΥΠΟΔΕΙΞΕΙΣ;

Ομως :

- ◆ Δεν δέχομαι τον εξευτελισμό της μηνιαίας παρουσίας στην αστυνομία.
 - ◆ Στην εισαγγελία περίσυ, είχα δηλώσει καθαρά να μην βάλουν τέτοιο όρο γιατί θα αρνηθώ να τον τηρήσω.
 - ◆ Απορρίφτηκαν από τους δικαστικούς και οι δύο γραπτές αιτήσεις που έκανε ο συνήγορός μου για άρση του όρου της παρουσίας.
 - ◆ Σε περίπτωση αποφυλάκισής μου, δηλώνω από τώρα, δημόσια ότι αν υπάρχει και πάλι απαίτηση παρουσίας, πάλι δεν θα την εφαρμόσω.
- Η είναι κανείς ελεύθερος ή όχι. Ελευθερία ανάπηρη, δεν μου χρειάζεται.**
- ◆ Κλεισμένος στη φυλακή επειδή είπα όχι στην εξουσία, διατηρώ την ελευθερία μου. Εξω από την φυλακή, αλλά υπάκουος υπήκοος, θα την είχα χάσει.

2. ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΑ;

- ◇ Επειδή το κράτος θορυβημένο από την πρόσφατη (επιτέλους) λαϊκή αφύπνιση, φοβάται την διόγκωση του απεργιακού κύματος και των διαδηλώσεων και την επέκτασή τους στα Χανιά και φροντίζει να απομονώσει τους "υποκινητές";

Ομως:

- ◇ Τον κόσμο στους δρόμους δεν τον κατεβάζουν τα άτομα, αλλά οι αντικειμενικές συνθήκες, οι ανάγκες του και η πανάρχαια επιθυμία για ελευθερία, κοινωνική δικαιοσύνη, κοινωνική και οικονομική ισότητα. Και όσο για τις συνθήκες, ικανότατη είναι η απροκάλυπτη, αδιάντροπη ΚΡΑΤΙΚΗ ΛΗΣΤΕΙΑ, σε βάρος των λαϊκών στρωμάτων.

Όσο για την επιθυμία Ελευθερίας - Ισότητας - Δικαιοσύνης, τόσο πιο πολύ δυναμώνει όσο πιο ανείσχυτα προσβάλεται. Και αυτή ακριβώς την προσβολή διαπράττει στις μέρες μας υπερφίαλη, η κρατική εξουσία.

- ◆ Κάποτε οι ιδέες μετατρέπονται σε υλική δύναμη, και η ιδέα της αλληλεγγύης κινητοποιώντας εκατό, διακόσια, χίλια άτομα, γίνεται εκατό, διακόσιες, χίλιες φορές αποτελεσματικότερη από τον ένα που βρίσκεται φυλακισμένος.

3. ΓΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΒΑΣΑΝΙΣΤΩΝ;

Στις 24 του μήνα, δικάζονται στην Αθήνα, για βασανιστήρια που έγιναν στο ημιυπόγειο της ασφάλειας Αθηνών, δύο αστυνομικοί των Μ.Α.Τ.

Είμαι ο βασικός μάρτυρας.

Φυλακίζομαι (τυχαία;) 13 μέρες χωρίτερα.

Η δίκη ήταν να γίνει περίσυ, στις 10 Φλεβάρη.

Αναβλήθηκε επειδή πάλι φυλακίστηκα (τυχαία;) έντεκα μέρες χωρίτερα.

ΟΜΩΣ: Εστω και με χειροπέδες, θα απαιτήσω και θα πάω στην Αθήνα, να δικάσω τους βασανιστές.

4. ΕΠΕΙΔΗ ΠΡΟΣΒΑΛΛΑ ΤΟΝ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟ ΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ;

Με όσα γραπτά και ενυπόγραφα κατάθεσα για αυτόν στην ανάκριση για τα γεγονότα της Νομαρχίας;

Ομως, σ' αυτή την περίπτωση, μόλις βρεθεί το έγγραφο στη δικογραφία, θα το κοινοποιήσω, για να κάνω "το αίσχος πιο επαίσχυντο, δίνοντας το στη δημοσιότητα".

Ευχαριστώ όλους για τη συμπάρασταση.

Εκφράζω την αλληλεγγύη μου σε όλους τους ανέργους, απολυμένους, φυλακισμένους, δικαζόμενους διαδηλωτές, κακοποιημένους από τα Μ.Α.Τ. στην Αθήνα, αγρότες, εργάτες και μισθωτούς που βλέπουν το εισόδημά τους να εξανεμίζεται, σε όλους όσους αντιστέκονται ενάντια στην υφιστάμενη τάξη του κράτους, του κεφαλαίου, των πολυεθνικών, της Αμερικής, του Μάαστριχτ.

Επίσης σ' αυτούς που αναπόφευκτα θ' αρχίσουν να αντιστέκονται μελλοντικά, υπενθυμίζοντας σ' αυτούς τους τελευταίους ότι καλά θα κάνουν να βιαστούν, γιατί βέβαια τα πράγματα ποτέ δεν είναι τόσο κακά που να μην μπορούν να γίνουν και χειρότερα.

Βαρδής Τσουρής.

Φυλακές Χανίων 14-9-92

σχετικά με το "σαμποτάζ"

Αν και δεν ζητήθηκαν, κρίνω σκόπιμο να δώσω μερικές εξηγήσεις σχετικά με την έκδοση του "σαμποτάζ", σε αυτό εδώ το τέταρτο κατά σειρά τεύχος. Μερικά σκόρπια σχόλια από 'δύ κι' από 'κεί μου δίνουν μια αφορμή για αυτές τις εξηγήσεις. Κύρια αιτία πάντως είναι το να ξεφορτωθώ, όσο το μπορέσω, αυτόν τον μίζερο σχετικισμό που περιβάλλει τα λίγα πράγματα που γίνονται ένα γύρω -σύμφωνα με τον οποιο ο καθένας είναι λίγο-πολύ στη "φάση" του, οπότε είναι φρόνιμο να μην ζητιούνται εξηγήσεις, είναι δε ακόμα φρονιμότερο τα όποια σχόλια και οι όποιες κριτικές να γίνονται (και να γράφονται...) με κακεντρέχη υπονοούμενα σε στυλ παραπολιτικής στήλης.

Θέλοντας λοιπόν και μή θα επεκταθώ και σε απόψεις γενικότερες -σε σχέση πάντως με το "σαμποτάζ".

Κατ' αρχήν η ύλη του "σαμποτάζ" δεν είναι ποικίλη, η τουλάχιστον δεν είναι τόσο ποικίλη όσο θα ταίριαζε είτε στα ενδιαφέροντα όσων ενέχονται κάθε φορά στην έκδοσή του, είτε στα γούστα του κοινού. Το "σαμποτάζ" δεν είναι ένα "πλήρες" έντυπο. Είναι (από επιλογή) *απόσπασμα εντύπου*. Όσο κι αν ξενίζει μια τέτοια επιλογή, είναι, το λιγότερο, αναγνώριση (όχι όμως και παραδοχή) της αποσπασματικότητας και του κατακερματισμού πράξεων και λογισμών, εδώ στη μητρόπολη.

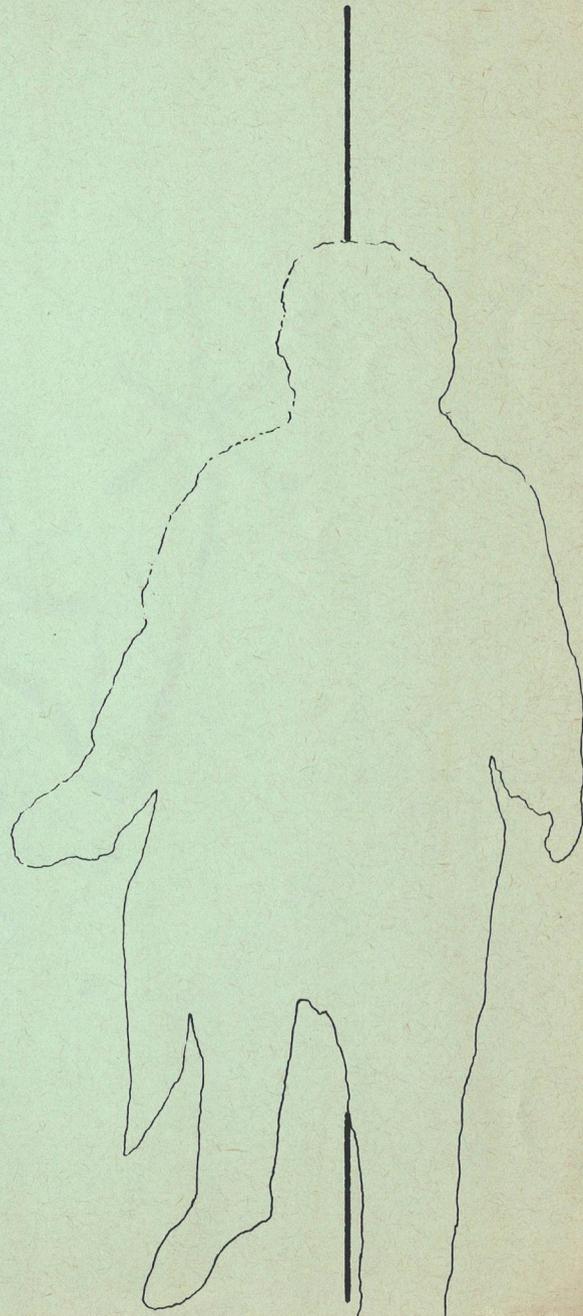
Όσον αφορά το περιεχόμενό του είναι προσανατολισμένο στην θεωρητική διερεύνηση (και την πληροφοριακή υποστήριξη) μιας σύγχρονης εργατικής οπτικής και εναντίωσης στον σημερινό και τον αυριανό καπιταλιστικό κόσμο.

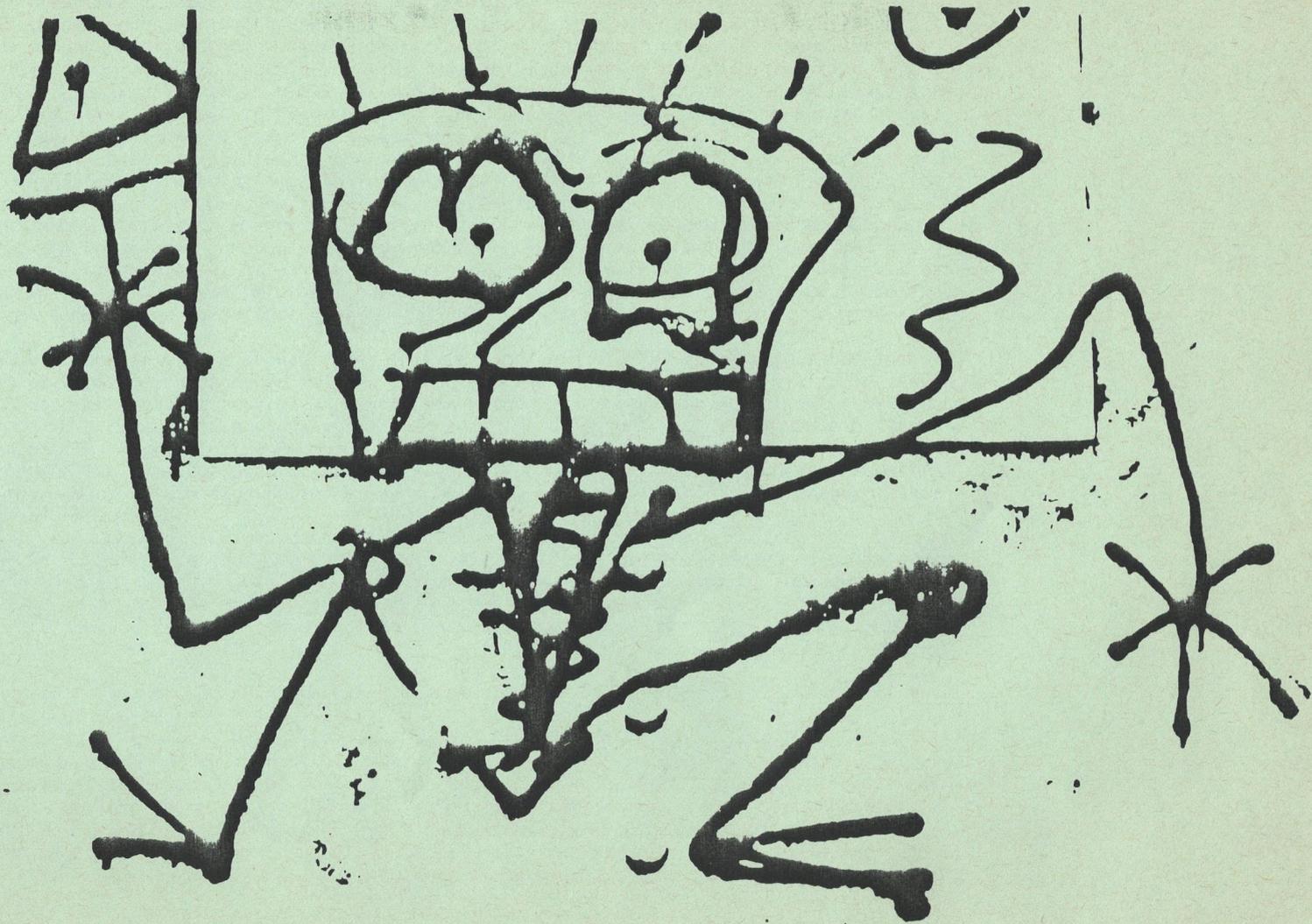
Ο τόνος βρίσκεται στο *εργατικής*... Αυτό το επίθετο υπογράφει παραπάνω από έναν αιώνα τις πύρηνες προσπάθειες για την αλλαγή του κόσμου. Υπογράφει επίσης και τις μεγαλύτερες απάτες -συμπεριλαμβανομένων και των αυταπατών. Υπογράφει τέλος τα ρετάλια της μεγαλύτερης ουτοπίας που γνώρισε ο κόσμος. Πρέπει λοιπόν να ξεκαθαρίσω τι εννοώ με αυτό το *εργατικής*...

Δεν έχω καμιά άποψη περί "κεντρικότητας" της αντίθεσης ανάμεσα στους εργάτες και τους καπιταλιστές -αντίθετα βρίσκω εξοργιστική την μυστικοποίησή της που καταλήγει στην πεποίθηση πως οι εργάτες είναι ντε φάκτο επαναστάτες. Κατά συνέπεια διαφωνώ με όλες τις αποχρώσεις του εργατισμού, ακροαριστερές ή αναρχοσυνδικαλιστικές. Διαφωνώ με όλες τις θρησκευτικές, μυθολογικές επενδύσεις των εργατών, με όλες τις σκόπιμες αφαιρέσεις που προϋποθέτουν και καταλήγουν στο φάντασμα του "ιδανικού" εργάτη.

Δεν εννοώ βέβαια να ακυρώσω την σημασία οποιούδήποτε εργατικού αγώνα. Αλλά είναι άλλο πράγμα οι υποκειμενικότητες, οι συνθήκες και τα γεγονότα όπως εξελίχθηκαν, εξελίσσονται, ή θα εξελιχτούν *συγκεκριμένα*, σε *συγκεκριμένους τόπους και χρόνους*, και άλλο είναι η μέσα από διαδοχικές αφαιρέσεις μετατροπή της θεώρησης αυτών των γεγονότων σε κανόνες, σε ιδεολογία. Δυστυχώς, οι συχνά αναγκαίες αφαιρέσεις των θεωρητικών προσεγγίσεων *συγκεκριμένων* εργατικών αγώνων έχουν πολύ συχνά -και σκόπιμα- οδηγήσει σε ανάλογες ιδεολογίες, με τον ίδιο τρόπο που οι ανορθολογικές ρητορείες οδηγούν στον μύθο. Ετσι για παράδειγμα ο αναρχικός εργατισμός εννοεί να μην μονοεύει την εξέγερση στο Σικάγο, την εξέγερση στην Κροστάνδη και ορισμένες πλευρές της κομμούνας του Παρισιού, ενώ ο λενινιστικός εργατισμός εννοεί να μην μονοεύει άλλες πλευρές της παρισινής κομμούνας και (φυσικά) την εξέγερση των ρώσων εργατών... Δόλιες "επιλογές", δίχως άλλο, που όμως δείχνουν καθαρά την μυθολογική ταυτότητα όλων των εργατισμών.

Θα παραδεχτώ ωστόσο, πως έχω σε κάποια εκτίμηση μερικές από τις προσεγγίσεις της "εργατικής αυτονομίας" στην διάρκεια της ιταλικής επανάστασης την δεκαετία του '70 -για τον λόγο ότι είναι διδακτικές. Κρίνω ιδιαίτερα την άποψη περί *κοινωνικού εργοστάσιου* σαν μια συνεπή απόπειρα να αναλυθεί η κοινωνική πραγματικότητα του σύγχρονου καπιταλισμού μέσα από

την οριακή μεθοδολογική διαστολή του εργατισμού (για να εξηγηθούμε: του λενινιστικού εργατισμού). Αλλά έχω την γνώμη πως ακριβώς επειδή η απόπειρα ήταν ένας εργατισμός-στα-όρια-του ήταν οριακά ανεπαρκής (όσο και μεγαλειωδώς υποκειμενική): το κοινωνικό εργοστάσιο είναι ταυτόχρονα κοινωνική εκκλησία, κοινωνικό γήπεδο, κοινωνικό ψυχιατρείο, πιθανότατα κοινωνική φυλακή* με άλλα λόγια η καπιταλιστική μητρόπολη δεν είναι μονάχα ο τύπος της γενίκευσης των τυπικών καπιταλιστικών σχέσεων, αλλά είναι επίσης ο "πολύτοπος" του πολλαπλασιασμού-μέσα-από-την-τροποποίησή τους. Αυτήν ακριβώς την καπιταλιστική μητρόπολη έχοντας μπροστά του ο εργατισμός των ιταλών αυτόνομων δεν μπόρεσε -και δεν μπορούσε- να την καταστρέψει.

Δεν έχω όμως, από την άλλη μεριά, καμιά άποψη περί ανυπαρξίας ανταγωνισμού ανάμεσα σε εργάτες και καπιταλιστές. Ο ανταγωνισμός όχι μόνο υπάρχει αλλά παίρνει και ιστορικά πρωτεύουσες μορφές. Μόνο και μόνο με αυτή την άποψη διαχωρίζομαι με όλες τις αποχρώσεις των ευκαιριακών περιπλανήσεων στο δίκτυο των κοινωνικών αντιθέσεων, ακροαριστερών ή αναρχικών* περιπλανήσεων που ψάχνοντας με το ζόρι να βρουν την "κεντρική αντίθεση" καταλήγουν αργά ή γρήγορα, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, στο συμπέρασμα πως ο ένας πόλος του πολέμου είμαστε "εμείς". Ποιοί εμείς;

Τολμάω να πώ ότι πέρα από την θεωρητική της φτώχεια αυτή η "αριστοκρατική" άποψη κυριαρχώντας στον λεγόμενο "χώρο" είναι η αιτία της ανυποληψίας, της γελοιότητας και του μικρομεγαλισμού του. Ετσι, πίσω από τις ηχηρές "ιδεολογικές" διαφορές είναι εύκολο να ανακαλύψει κανείς τον μικροαστικό ελιτισμό (και μερικά σπέρματα φασισμού) μέσα από το δόγμα "οι εργάτες είναι μαλάκες"... (Ενώ "εμείς";)

Όσον αφορά την άποψη μου, υποστηρίζω πως οι σχέσεις, οι εντάσεις, οι αντιθέσεις που εμφανίζονται δρώντας με πολλούς τρόπους στην "παραγωγή", χωρίς να είναι οι νομοτελειακά κεντρικές, είναι δραστικές του κοινωνικού ανταγωνισμού. Αλλά δεν είναι οι μοναδικές: επιδρούν αλλά και δέχονται την επίδραση άλλων αντιθέσεων -όχι με έναν μηχανικό, "δομικό" τρόπο, και όχι στην βάση μιάς ολοκληρωμένης κλίμακας ιεραρχήσεων... αυτός εξάλλου είναι ο μοναδικός λόγος που τα αφεντικά χάνουν τον ύπνο τους: ο απρόβλεπτος συνδυασμός αντιθέσεων.

Γιαυτό, η οξύτητα οποιασδήποτε αντίθεσης δεν είναι συνάρτηση μόνο της δικής της (αυτοτελούς, αν μπορούμε να το πούμε έτσι) έντασης αλλά είναι συνάρτηση της διεισδυτικότητας, της δομωσής της με άλλες κοινωνικές αντιθέσεις. Η ένταση του ανταγωνισμού στην παραγωγή είναι μια συνάρτηση όχι πρώτου αλλά πέμπτου βαθμού. Γι αυτό ας μην θεωρηθεί "παράξενο" αν κάποια στιγμή βρεθούν π.χ. γυναίκες να τα χώνουν άγρια στους μπάτσους...

Ο καπιταλισμός εξάλλου δεν είναι "μέγεθος" αλλά οικονομία, διευθέτηση, σχέση, σχέσεις και σχέσεις σχέσεων. Το ίδιο ισχύει για τον κρατισμό, τον милитарισμό, τον εθνικισμό. Εν τέλει ο καπιταλισμός είναι μιά σε δράση κωδικοποίηση των κοινωνικών σχέσεων, και μιά σε δράση επανακωδικοποίηση των αντιφάσεων που δημιουργούνται από την "εφαρμογή" του κώδικα. Και ο μεν κώδικας είναι σχετικά απλός: κέρδος σε χρήμα. Αλλά η διαδικασία κωδικοποίησης και επανακωδικοποίησης είναι πολύ περισσότερο σύνθετη, ανάλογη τουλάχιστον με την συνθετικότητα των κοινωνικών σχέσεων που σκοπεύει να απαλλοτριώσει. Ετσι είναι άλλο πράγμα η εργασία-στον-καπιταλισμό, και είναι άλλο πράγμα η οικογένεια-στον-καπιταλισμό* προφανώς μιά σύνθεση αυτών των δύο "πραγμάτων" είναι η οικογενειακή-εργασία-στον καπιταλισμό.

Κατά συνέπεια η κλασική διάκριση ανάμεσα σε μιά "βάση" (την παραγωγή) όπου προκύπτει η βασική αντίθεση, και σε ένα εποικοδόμημα στο οποίο αυτή αντανακλάται δεν μπορεί σήμερα να κριθεί ούτε σαν σωστή, ούτε σαν "λάθος" ώστε να αντικατασταθεί από την ..αντίστροφή της. Είναι απλούστατα ξεπερασμένη από την ιστορία των σύγχρονων καπιταλιστικών σχηματισμών, την ιστορία, στην ουσία, της ταξικής πάλης και των κοινωνικών ανταγωνισμών.

Μπορεί να μην το θέλαμε αλλά "το κεφάλαιο διάβαζε το κεφάλαιο". Και τους υπόλοιπους κλασικούς επίσης.

Αυτές λοιπόν οι περιληπτικά διατυπωμένες απόψεις, βρίσκονται στην αφετηρία του "σαμποτάζ"

ή πιδ αωτά στην αφειηρία εκείνου που με ερευνησω ονομάζοντάς το προκαταβολικά εργατική οπτική και εναντίωση στον σύγχρονο καπιταλιστικό κόσμο. Πρόκειται φανερά για κάτι τις το "μερικό" -μερικό αλλά καθόλου ασήμαντο. Πρόκειται για ένα σύμπλοκο σχέσεων, εντάσεων και αντιθέσεων του οποίου τα όρια "τροποποιούνται" ξανά στην δίνη της καπιταλιστικής ανεπιθέσης, στην καρδιά της καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης. Θα μπορούσα, εννοώντας ακριβώς το ίδιο, να μιλάω για *προλεταριακή* οπτική και εναντίωση -δεν το κάνω για τον μοναδικό λόγο ότι έχω παρατηρήσει μιά εξαιρετικά μυστηριώδη και ανεξήγητη (σε μένα τουλάχιστον) επίλογη σε ορισμένους συντρόφους και συντρόφισσες: μισούν τον "εργάτη" και συμπαθούν τον "προλετάριο":...

Από αυτήν την αφειηρία (που μπορεί το ίδιο εύκολα να αποδειχτεί το "ήμισυ του παντός" ή το "ήμισυ του τίποτα") κίνω σημαντικό πεδίο τις σχέσεις, τις εντάσεις και τις αντιθέσεις που ανασύονται στην λεγόμενη "μαύρη" δουλειά. Αυτή η περίμετρος της καπιταλιστικής παραγωγής υποτιμήθηκε και θεωρητικά και πολιτικά σε σχέση με το "ορθολογικό" εργοστάσιο. Αλλά πρόκειται για περίμετρο που ήταν στρατηγικής σημασίας για την επιβίωση του καπιταλισμού -και σήμερα είναι επίσης στρατηγικής σημασίας για την αναδιάρθρωσή του. Επιπλέον, σ' αυτήν ακριβώς την θολή ζώνη του καπιταλισμού τα υποκείμενα της εκμετάλλευσης, είτε ονομαστούν εργάτες είτε αλλοιώς, είναι πολύ "σύνθετα": είναι θύματα αλλά συχνά και πρωταγωνιστές των καπιταλιστικών "αντικειμενικοτήτων".....

Όλα τα παραπάνω μπορεί να φαίνονται πολύ, λίγο ή καθόλου αωτά* λίγο ή πολύ κοινότυπα* λίγο ή πολύ βαρετά. Τελειώνοντας θέλω να ξεκαθαρίσω μονάχα πως σε καμιά περίπτωση δεν πρόκειται για απόψεις "εμπνευσμένες" ή "φωτισμένες". Είναι μάλλον απόψεις βεβαρυμένες από την τεράστια κληρονομιά αγώνων (εργατικών, νεολαιϊστικών, γυναικείων, φυλετικών, επιθυμητικών, ή όπως αλλοιώς αυτοχαρακτηρίστηκαν) κληρονομιά αγώνων ενάντια σε εξουσίες.

Αυτό δεν σημαίνει ότι μιά τέτοια κληρονομιά κάνει τα οποιαδήποτε συμπεράσματα λιγότερο αυθαίρετα ή περισσότερο αυθεντικά. Εννοώ μονάχα πως αυτή η μνήμη είναι παρούσα: γονιμοποιεί ή στερώνει τις εμπειρίες, ανακυκλώνει τα λάθη αλλά και τα πάθη, διαστέλλει το μέλλον συστέλλοντας το παρελθόν* εν ολίγοις στις απόψεις που πριν εξέθεσα, και στο "σαμποτάζ" το ίδιο, αυτή η μνήμη, αυτές οι μνήμες καλύτερα, έχουν θέση δραστήρια και ανελέητη.

Και κάτι σαν υστερόγραφο: το ελάχιστο θριαμβευτικό, ελάχιστο πανηγυρικό, ελάχιστο αυτάρεσκο ύφος αυτού του κειμένου εξηγήσεων, ίσως κατοφανεί σε κάποιους, σαν αναντίστοιχο με την πρόθεση μιας **πολεμικής έκδοσης**. Κι όμως έχω την πεποίθηση πως ένα τέτοιο ύφος είναι που ταιριάζει στο πόλεμο που συμμετέχουμε. Γιατί στα αλήθεια δεν έχουμε καμιά μεγάλη "υπόσχεση" να ανακοινώσουμε, και ίσως το μόνο πραγματικά "μεγάλο" ή "πολύ" που κατέχουμε είναι οι δόσεις ειρωνείας και (αυτο)σαρκασμού. Κατά τα λοιπά, είτε το θέλουμε είτε όχι θα πολεμήσουμε χωρίς μεγάλες ουτοπίες, χωρίς παράδεισο, αναγκασμένοι πιθανότατα σε κλεφτοπόλεμους παρά σε μιά τελική, αποφασιστική αναμέτρηση.

Αλλά σύντροφοι και συντρόφισσες, οι εραστές της μεγάλης νύχτας μαλακίζονται εδώ και χρόνια -και όσοι κουράστηκαν, παντρεύτηκαν την ήττα τους, και αγόρασαν τα έπιπλα της ευτυχούς αποχαύνωσης των "πρώην". Όσο για μας, γεννημένοι στον αστερισμό του "δεν έχει νόημα" ορκιστήκαμε παράλα αυτά να εκτροχιάσουμε το τραίνο των εξουσιών, του καπιταλισμού, του κράτους. Ας κάνουμε λοιπόν τα σαμποτάζ που μπορούμε εδώ και "κει", μέχρι εκεί που φτάνουν τα χέρια μας, κι ας αφήσουμε τους ψυχωσικούς "ενθουσιασμούς" για όσους διαθέτουν δέκα λεπτά για το κίνημα...

Κι αν δεν τα καταφέρουμε, κι αν αποδειχθούμε λίγοι (πράγμα που είναι το πιθανότερο) δεν πειράζει. Θα 'ρθουν άλλοι, καλύτεροι και περισσότεροι, για να συνεχίσουν από εκεί που θα σταματήσουμε, πιδ αποτελεσματικά.

Το να δουλέψουμε για το μέλλον της επανάστασης, είναι η μεγαλύτερη εκδίκηση.